

„Mimo text nic neexistuje“: antropologicko-filosofická analýza fikce, autorství a pravdy v literatuře

Vypracovala: Gabriela Frantová

Předložená práce je – jak napovídá poněkud rozmáchlý název – jakousi volnou reflexí nad fenomény textu, autorství, pravdy, jazyka, paměti a nad dalšími věcmi. Jedna věc rozhodně vzbuzuje obdiv a zaslouží respekt: autorka toho hodně přečetla a cituje autory nejrůznější provenience – to skutečně nebývá běžné.

Na druhou stranu právě v tom spočívá jisté úskalí. Zdá se, že autorka propadla okouzlení teoretiky typu Barthesa či Merleau-Pontyho a pokouší se psát jako oni. Proč ne, volnější, esejistický styl nemusí být bakalářské práci na škodu, ale musí se to umět a tady, zdá se mi, se zachází trochu příliš daleko. Skoro nad každou větou má čtenář tendenci ptát se jako malé dítě: „A proč?“ Vezměme si čistě namátkou tento odstavec: „Při psaní se člověk odevzdává ‚banalitě v sobě‘ [v poznámce pod čarou odkaz na Barthesa]. Autor se stává sebe-pozorovatelem, potřebujíc [sic, problémy s přechodníky jsou i jinde] schopnost sebe-reflexe, sebe-uvědomnění/uvědomňování [sic] a určitého odstupu od sebe sama. Text se stává prostředkem introspekce. Ipso facto, autor se na sebe dívá a přemýšlí o sobě jako o někom jiném, o někom ne-já [sic], jedním jazykem mluví, jiným píše – lze však říci, že všechny jazyky jsou variací toho samého, vychází-li ze stejných úst [v poznámce odkaz na Sartra]“ (s. 18). A proč? A proč? A proč? Navíc mám pocit, že kdyby se všechna slovesa dala do záporu (člověk se neodevzdává banalitě, text není prostředkem introspekce atd.), vznikla by teze, která by se taky dala docela dobře hájit. Na téže straně: „Tak či onak, jazyk vychází z osoby, která ho používá. Svě subjektivity se nelze zbavit“ – no, taky by se dal velmi úspěšně tvrdit i pravý opak.

Jistě, v práci takového typu nemusejí být všechna tvrzení nějak precizně odůvodněna, ale přece jen: „Literatura jednoduše zaznamenává bytí [Mně toto smělé tvrzení moc jednoduché nepřijde]. Zdá se [Komu se to zdá? Autorce?], že samotný akt psaní, jeden z účelů literatury [Akt psaní je jedním z účelů literatury? Opravdu? A jaké jsou další účely?], je jednoduše velmi egoistický, tj. lidská potřeba něco znamenat [No, může být, ale nemusí, řekl bych]“ (s. 20). Na téže straně: „Lidská mysl je neomezeným archivem pocitů, myšlenek, domněnek, zatímco lidský jazyk je v porovnání s myslí hrubě omezený – nemluvě o problematice překladu [To lze asi tvrdit, ale přece jen by měla být vynaložena jistá námaha na zdůvodnění takové teze; co se chtělo říct tou zmínkou o překladu, ví ovšem bůh]. Mezi aktem četby a aktem žití je neodstranitelný rozdíl [To jako nežiju, když čtu? Anebo to má znamenat něco jiného?]. Četba nenapadá ani nezahrnuje tělesnost či život čtenáře [Tak s tím bych tedy DOST nesouhlasil... mně se z některých textů dělá skutečně fyzicky špatně, někdy zase slzička ukápně, a některé knihy můj život zasáhly dost silně], a proto intenzita četby zohla spoléhá na svůj jazyk, je mu zcela odevzdaná [Tomuhle vůbec nerozumím]“. „Čtenář je namísto fyzických prožitků při četbě naprosto a plně odevzdán jazyku a své subjektivitě“ (s. 21 – viz výše, já mám tedy při četbě fyzických prožitků dost a dost). Někdy se nám naopak sdělují banality a truismy: „Umělecký akt je aktem tvůrčím, tj. utvářením, tvořením, zrozením, konstrukcí, kreací“ (s. 13); „Prostřednictvím jazyka se lze vztahovat k ostatním, vytvářet vazby, komunikovat“ (s. 14). Některá tvrzení jsou, mírně řečeno, odvážná: „Myšlení vychází zevnitř a to, jak vypadá obraz mne v mysli někoho jiného, se mnou nemá nic společného, není to má odpovědnost, druhému jsem ‚vydán na milost a nemilost‘“ (s. 17); „Svět je jsoucnem, a tedy to, jak vnímáme svět, znamená to, jak rozumíme jsoucnu“ (s. 22). Někdy textu při nejlepší vůli opravdu není vůbec rozumět, a to bych si troufal říct, že tento typ teorie jsem zvyklý číst a snad i překládat: „Při uplatnění myšlenky génia samotná osoba autora není podstatná. Představuje ‚pouhé‘ vehikulum, skrze které se vyjevuje idea“ (s. 26); „V ahistoričnosti čtenáře se vyskytuje prvek určité objektivity“ (s. 27).

Zdůrazňuji, že se nejedná o věty vytržené z kontextu – jsou to proklamativní tvrzení, která v žádném objasňujícím kontextu zasazena nejsou.

Autorčinu „metodu“ při psaní práce celkem vystihuje úvod k sartróvské podkapitole: „Při četbě textů Sartra jsem narazila na pár poznámek o vztahu autora a čtenáře, a přesto, že se tímto tématem Sartre výhradně nezabýval, a také není součástí školy strukturalismu, ale francouzského existencialismu, zdálo se mi vhodné vložit sem další možné pojetí tohoto vztahu“ (s. 27). Takovýto postup byl myslím uplatňován při psaní celé práce.

Já *opravdu* nechci zlehčovat ani ironizovat autorčinu bezpochyby dobře míněnou snahu, a navíc, jak už jsem řekl, obdivuji její nepopíratelnou – a dnes tak vzácnou – zálibu v oněch anachronických předmětech, kterým se říká knihy, ale chce to prostě trochu se ukázat, nesnažit se do bakalářské práce za každou cenu nacpat bez ladu a skladu všechno, co jsme přečetli (a mnohdy, při vší úctě, ne zcela důkladně vstřebali), a bude to jistě příště lepší. Práce určitě obhajitelná je, navrhuji spíše známku **dobře**, ale bude-li obhajoba co k čemu, lze uvažovat i o motivační dvojce, tedy **velmi dobře**.

Praha, 20. 8. 2024 Josef Fulka